

Vejen til **ET NYT LIV**

De kommer alene, uden deres forældre, som de enten er blevet skilt fra under flugten eller i hjemlandet. Deres savn er enormt, og deres flugt har været farligere, end hvad tilsvarende unge, der er flygtet med deres familie, er udsat for.

De uledsagede mindreårige flygtninge, der kommer til Danmark, har masser af PTSD-symptomer som angst og søvnbesvær. Alligevel klarer de sig overraskende godt, er typisk i stand til at passe deres skole, har ofte fritidsjob og -aktiviteter.

Mens der er sagt og skrevet en del om tiden for asylansøgere, der opholder sig i modtagecentre, hører man mindre om arbejdet med denne målgruppe, efter at de har fået opholdstilladelse og skal til at tage hul på en ny tilværelse. De uledsagede mindreårige flygtninge er på mange måder anderledes end voksne og jævnaldrende, der flygter sammen med deres familier, og både kontakt og behandling bliver nødt til at være tilpasset deres særlige situation.

Det er en opgave, vi har taget på os i Rudersdal Kommune, og som også involverer psykologer. I 2010 etablerede kommunen et projekt for de unge uledsagede flygtninge. Sideløbende med behandlingen omfattede psykologens arbejdsopgaver organisationsudvikling og etablering af procedurer i forbindelse med modtagelse af de unge, samt at give supervision til de ansatte, der skulle lære at yde en indsats over for den ny målgruppe.

Efter to år er procedurerne og det tværfaglige samarbejde sat i faste, velfungerende rammer, og som psykologer kan vi fokusere mere på behandlingsindsatsen, der på en del punkter adskiller sig fra traditionel traumebehandling.

Kulturmødet

Det danske velfærdssystem er bygget op over en fælles kulturel for forståelse om, at man som borger i landet har rettigheder, men også pligter. De unge handlingslammes ofte af kombinationen af langt mere udstrakt hjælp, end de ville få i deres hjemland, og et system, de ikke kan gennemskue. De ved ikke, hvordan det danske system er bygget op, hvad der kan føre til, at de føler sig låst af regler og retningslinjer – frem for hjulpet.

En vigtig del af vores arbejde er at hjælpe de unge med at se og forstå de handlemuligheder, som det danske system tilbyder, så at de får en fornemmelse af selv at kunne styre deres liv. Det er vigtigt med en opmærksomhed på dette paradoks, så hjælpen til de unge ikke opleves, som om vi fratager dem deres selvstændighed og ansvar for eget liv.

Noget af det, som vi gentagne gange er stødt på under projektet i forskellige sammenhænge, er det, vi vælger at kalde ”taknemmelighedsdiskursen”.

>

> Der opstår fra en del af de unges side et meget ensidigt fokus på materielle ting, de synes de mangler. Det tolkes ofte af de professionelle omkring den unge som et udtryk for utaknemmelighed: Nu har vi givet jer så meget, og så fortsætter I bare med at kræve ind ... Det er mange sagsbehandlers, pædagogers og af og til også psykologens følelse. Det er her vigtigt at forstå adfærden fra de unge som noget tillært, noget, vi har været med til at lære dem, for de havde den ikke, før de kom til landet.

Hvad er det, der sker? Vi ser det som et udslag af etnocentrisme, dvs. fortolkning af et udsagn eller handling fra en person med en anden kulturel baggrund ud fra egen kulturel forståelse. I stedet for at forstå det som et forsøg på at navigere i systemet eller noget, de så at sige bliver oplært i efter ankomsten, bliver de unge betragtet som utaknemmelige. Når de så oven i købet ikke dukker op til aftalerne, føler en del hjælpere sig udnyttet og respektløst behandlet. En problemstilling, som efterlader både de professionelle og de unge i en position af magtesløshed og frustration.

Den fortælling, den professionelle har om den unge som fx utaknemmelig – offer/sårbar – stærk/ressourcefuld – eller som en parasit på det danske samfund, påvirker de unges billede af sig selv. De dominerende fortællinger hos de professionelle kan således

have en stor effekt på de unges selvbillede. En formidling og kulturoversættelse af, hvad der ligger bag, er derfor afgørende for, at situationen for begge parter kan blive løst, for intentionen hos både den professionelle og den unge er den samme: At den unge skal skabe et godt liv i Danmark.

Behandlingsmæssige overvejelser

I arbejdet med de unge har vi været nødt til at finde en balance mellem på den ene side at respektere deres ønske om at undgå at tale om fortiden og deres traumatiske oplevelser og på den anden side den viden om traumebehandling, der almindeligvis fordrer, at man kommer i gang med at tale om traumerne hurtigst muligt. Det er tydeligt, at de unges problemstillinger ændrer sig, i takt med hvor længe de har været i landet, men de har generelt megen undgåelsesadfærd, direkte og indirekte. Direkte, når de forsøger at undgå tanker, følelser eller stimuli, der kan trigge flashbacks eller lignende, og indirekte ved at have indsovningsbesvær på grund af frygt for tilbagevendende mareridt.

Tillid og motivation er fundamentet for at kunne etablere en terapeutisk alliance og dermed hjælpe de unge. De kommer med brudte relationer bag sig og en fordom om, at det kun er sindssy-

ge, der går til psykolog. Det er blevet tydeligt i løbet af projektet, hvordan psykologens møder med den unge allerede på asylcenteret danner grobund for den senere tillid og for relationen efter deres ankomst til kommunen.

Respekterer man ikke deres ønske om fokus på nutid og fremtid i terapien, afbryder de kontakten. Som en af de unge sagde: ”Hvad hjælper det at snakke med en psykolog? Du går bare hjem og sover bagefter, mens mine tanker kører rundt i hovedet på mig og gør mig ked af det.” De unge åbner selv gradvist op for at tale om fortiden, når de føler sig klar til det.

Alder ofte ukendt

I Danmark betragtes man som voksen, når man fylder 18 år. For både danske og måske især udenlandske unge gælder det, at de kan føle sig og være både mere eller mindre modne end de biologiske 18 år.

De unge flygtninge er ofte unøjagtige i angivelse af fødselsdato, hvilket kan tolkes som forsøg på snyd. Det handler efter vores mening snarere om, at man som ung ikke nødvendigvis er orienteret i tid, sted og personlige data på samme måde, som vi er vant til, og dermed oplyser en skønsmæssig alder. De unge kender ofte ikke deres fødselsdag, da den ikke har været en højtid, som er ble-

vet markeret i deres hjemland. På mange måder bliver de unge mødt med mistro ved ankomsten til Danmark, ligesom de selv ofte mangler tillid til andre voksne.

Uanset alder er det unge, der er flygtet fra deres hjemland, fordi de har været tvunget til det. Og det har haft store konsekvenser for dem.

Da de på én gang er mere selvstændige og mere sårbare, stiller det særlige krav til både boligform og pædagogisk personale at kunne møde de unge relevant. I Rudersdal Kommune bor de i praksis både i plejefamilie, på døgninstitution, i særligt oprettet bofællesskab og i egen bolig.

På trods af en udstrakt uafhængighed kan den unge have svært ved at bo selv på grund af en grundlæggende, voldsom ensomhed, der hænger intimt sammen med savnet af familien. Ud over savnet ser vi ofte en ambivalens omkring deres egen situation. Forældrenes forklaring om, hvorfor de skulle af sted, stemmer ikke altid overens med de unges egen oplevelse af deres eksil. Forældrenes forklaring kan være præget af dobbelte budskaber, der kan være svære for den unge at håndtere: Vi sender dig væk, fordi vi holder af dig. Det er farligt at blive her, så du må væk, men vi må blive her, hvor det er farligt. Du er den stærkeste og den, vi tror mest på, derfor må vi beskytte dig ved at sende dig væk. >

> At møde de unge, hvor de er

UNHCR betegner de uledsagede mindreårige som en af de mest sårbare flygtningegrupper, hvis ikke den mest sårbare. Der er ingen til at passe på dem under flugten, og de tager ofte af sted med en følelse af at være uønskede, at blive sendt væk, selv om deres familie kan have sendt dem af sted for at få dem i sikkerhed.

Når de kommer til Danmark, er deres grundantagelser om verden som et relativt sikkert sted at være bastant rystet. Det er svært at gennemskue, hvem man kan have tillid til i et dansk system. Hvad er psykologen for én, og hvorfor ligner hendes HTQ (Harvard Trauma Questionnaire) Politiets og Udlændingestyrelsens spørgeskemaer?

Samtidig med at man gerne vil tage nænsomt imod de unge, er det vigtigt at danne sig et overblik over behandlingsbehov, og en form for screening er derfor oplagt. Flere værktøjer er da også blevet prøvet af, bl.a. SDQ (spørgeskema om styrker og svagheder), som Dansk Røde Kors har anvendt i asylfasen. Der påtænkes brug af en Thomas tegneserietest, der er under udvikling og validering af Videnscenter for Psykotraumatologi ved Syddansk Universitet.

De erfaringer, vi har gjort os i projektperioden, får os til at pege på en række opmærksomhedspunkter. Eksempelvis:

- Fokus i arbejdet med de unge er på agenthed: De unge støttes i at navigere i deres nye tilværelse og helt konkret i forhold til skole og arbejde.
- Der arbejdes narrativt med at skabe bedre sammenhæng mellem den identitet, de havde i hjemlandet, og den, de har nu.
- De unge kan have lovet deres familie at leve et godt liv, men ikke føle sig i stand til det på de nuværende præmisser.
- Psykoedukation anvendes for at give de unge indsigt i, hvorfor det kan svært for dem at lære, huske, sove ... alt det, der er svært for dem nu, og som de måske havde let ved engang.
- Rammen tilpasses. For en del af de unge er det ikke hensigtsmæssigt at have samtaler på kontoret, så vi tilbyder i stedet blandt andet gåture.
- Behandlingsmetoder varieres efter, hvor længe de unge har været i kommunen: Om de er nyankomne og alt er kaos, eller om de har boet i kommunen i længere tid og har fået etableret en mere stabil hverdag.
- Tid og timing er anderledes end for en dansk klient, så vi lægger vægt på at være fleksible og have lidt mere udflydende rammer, fx i forhold til tid.
- De unge er ofte ramt af magtesløshed over ikke at kunne hjælpe familien eller på grund af uvisheden om familiemedlemmers opholdssted og velbefindende.

Antallet i vækst

Fagligt er vi optaget af, hvordan vi i kommunen ser de unge, og hvordan forskelle i kultur kan spænde ben for vores ønske om at hjælpe dem. Fremad vil vores fokus derfor være på at bibringe både

de unge og de professionelle en bedre forståelse af de misforståelser, der sker på grund af begge parter etnocentrisme.

Behandlingsmæssigt vil vi fortsat søge at møde de unge, hvor de er, ligesom vi i fremtiden forsat have fokus på ovenstående opmærksomhedspunkter. Vi ønsker også at arbejde videre med erfaringer fra et narrativt gruppeforløb, vi har lavet i samarbejde med Oasis i foråret 2012.

En ny lovændring om uledsagede mindreårige forventer vi vil få direkte indflydelse på de vilkår, vi arbejder under. Den har medført, at de unge nu kun får opholdstilladelse for et år ad gangen, og at deres opholdstilladelse bortfalder, når de fylder 18 år. Dette står i modsætning til, hvordan uledsagede mindreårige tidligere fik opholdstilladelse i to år ad gangen og med mulighed for forlængelse efter det fyldte 18 år.

Vi har endnu ikke modtaget nogen unge, der er omfattet af den ny lov, men vi kan forstå på kolleger andre steder, at de unge reagerer på samme måde som i asylfasen, hvor ventetiden og især uvisheden medfører apati, manglende motivation for at lære dansk eller på andre måder forberede sig på en tilværelse her i landet. Loven kommer i praksis til at modarbejde den integration, der fordrer af dem.

Arbejdet med de uledsagede mindreårige flygtninge er både udfordrende og berigende for os som psykologer. Deres ungdom gør dem på én gang sårbare og meget målrettede, og vores arbejde fortsætter for at hjælpe dem med at skabe sig et nyt liv her i Danmark.

Projektet i Rudersdal Kommune løber til marts 2015. Der ses pt. en øget tilgang til modtagecentre af asylansøgere, og man må derfor også forvente en stigning i antallet af uledsagede mindreårige. ■

*Anne Stærk Dickenson og Trine Normann Vangsbo
Psykologer, Projektledere på projektet for
uledsagede mindreårige flygtninge i Rudersdal Kommune
mail@annestaerk.dk; trva@rudersdal.dk*

REFERENCER

Ankestyrelsen, december 2010. Uledsagede mindreårige flygtninge – modtagelse og indsats i kommunerne.

Koberg Christiansen, L.; Foighel, N. Uledsagede Flygtningebørn. Dokumentation om Indvandrere; vol. 11, nr. 3, 1990.

Nasjonalt Folkehelseinstitutt. 2011:8. Red. Britt Oppedal. Etter bosetningen: Psykisk helse, mestring og social integrasjon blant ungdom som kom til Norge som Enslige Mindreårige Asylsøkere.